

ekolisty

informačný spravodaj Priateľov Zeme - SPZ

**Priatelia
Zeme
SPZ**

4 / 2009

téma: Konzum náš každodenný

Rada trinástich domorodých babičiek a posolstvo babičky Agnes

Ekologické alternatívy v architektúre

Ako si z orechových škrupín vyrobiť „magnetické lienky“

Alica Bajúsová: „snažím sa uvedomovať si dôsledky rôznych volieb“

Infostánok s panelovou výstavou o odpadoch v Poprade v rámci informačného turné... viac na str.11

Obsah čísla 4 / 2009

- 03** . ZAPOJTE SA
- 04** . TÉMA: Konzum náš každodenný
- 06** . TÉMA: Rada trinástich domorodých bábíčiek
- 08** . TÉMA: Ekologické alternatívy v architektúre
- 10** . AKTIVITY
PRIATEĽOV ZEME - SPZ
- 13** . EKOPORADŇA: Magnetické lienky
- 14** . ROZHOVOR: aktivistka Alica Bajúsová: „snažím sa uvedomovať si všetky dôsledky rôznych volieb“
- 16** . VY SA PÝTATE, MY ODPOVEDÁME

**Informačný spravodaj
Ekolisty**

Vydáva:
Priatelia Zeme - SPZ, Košice

Adresa:
P.O.BOX H-39, 040 01 Košice
kancelária: Alžbetina 53
tel./fax: 055 / 677 1 677
mob.: 0903 77 23 23
e-mail: spz@priateliazeme.sk
http://www.priateliazeme.sk/spz

Redakčná rada:
Ing. Ivana Plešková
Branislav Moňok
Mgr. Katarína Vrábľová
Martin Valentovič
Mgr. Hedviga Mileová
Mgr. Lenka Beznáková
grafická úprava:
Mgr. art. René Říha

Dátum vydania:
december 2009

Foto na titulnej strane:
autor: Priatelia Zeme - SPZ
Ostatné fotografie, ak nie je uvedené inak, archív Priateľov Zeme.

ISSN 1335-437X

 Vytlačené na recyklovanom papieri

Spoločnosť priateľov Zeme od februára 2005 zmenila svoj názov na Priatelia Zeme - SPZ. Spolu s názvom došlo aj k zmene loga - z pôvodného srdca s planétou na kruhový symbol - logo medzinárodnej federácie Priateľov Zeme (Friends of the Earth International - FoEI).

Milí priatelia,

blíži sa nám čas Vianoc, ktorý je u nás spájaný s pokojom, uvoľnením, oddychom, ale aj rodinnými stretnutiami. V rôznych kultúrach severnej pologule je už od dávnych čias dátum zimného slnovratu veľmi dôležitý. Ľudia už oddávna vnímajú, že dátum návratu slnka je plný nádeje. Je to nádej, že príroda vo svojej zimnej krutosti nezostane navždy, že opäť príde obdobie príjemnejšie na život a zháňanie potravy. Je to ale aj nádej duchovnejšia, nádej, že život práve vtedy, keď sa nám zdá najťažší, najtvrdší, tak sa môže začať pomaly meniť k lepšiemu. Kresťanstvo, ktoré nahradilo sviatky zimného slnovratu dnešnou podobou Vianoc, má vo svojej verzii svätenia týchto dní veľa spoločné s predkresťanským ponímaním.

V tomto storočí sme ale svedkom postupného vytrácania „ducha Vianoc“. Vianoce sa čoraz viac stávajú akýmsi orgazmickým vyvrcholením konzumu. Niekoľko mesiacov pred Vianocami sa nám snažia obchodníci ukázať v obchodoch čo najviac vecí, bez ktorých by Vianoce vraj neboli Vianocami. A my, zákazníci, si už naozaj často nevieme bez tohto množstva vecí, určených pre našu nákupnú horúčku, Vianoce ani predstaviť. Dary sa často posudzujú podľa ich finančnej hodnoty. Ľudia si hovoria napríklad – „Tak tento rok, má už moje dieťa 15 rokov, už mu musím dať dar aspoň za dve tisícky. Ale zase viac než päť tisíc za to nedám...“. Málokomu dnes napadne vyrobiť niečo doma a venovať to z lásky. Mnohých ľudí naplňa hanba venovať niečo zlepené za pár korún. A ani nemáme čas vymýšľať a tvoriť.

Ale aj v dnešnej uponáhľanej spoločnosti sú možnosti, ako obdarovať blízkych a nezaťažiť príliš prírodu. Napríklad môžeme darovať permanentku do divadla. Alebo hodnotnú knihu, či nejakú zaujímavú

drobnosť od remeselníka. Predplatené masáže na rok môžu byť veľmi ceneným darom. Poznám tiež jednu zaujímavú možnosť pre uponáhľaných rodičov a partnerov. Za pár minút sa dá vyrobiť „certifikát“, ktorý oprávňuje držiteľa dostať napríklad 1000 hodín vášho osobného času za rok. Takto môžete dať najavo svojim partnerom aj deťom, ako veľmi vám na nich záleží.

Ale dosť už o konkrétnych daroch. Verím, že každý z vás ľahko vymyslí ten najvhodnejší ekodar, ak bude chcieť. A tento úvodník nemá byť ponukou eko darov, ale zamyslením nad Vianocami v dnešnej dobe. Okolo Vianoc sa vždy hovorí o pôvodnom duchu Vianoc, v televízii je o tom viacero rozprávok. Poznám tiež veľa smutných vianočných príbehov bez happyendu. Napriek tomu sa mi zdá, že duch Vianoc ešte stále žije. Sú ľudia, ktorí ho nenechajú zomrieť. Sú to ľudia, ktorí akoby žili vo vianočnom duchu celý rok.

Je to veľmi pestrá skupina, ale majú spoločné jedno. Neprijímajú túto spoločnosť nekriticky, naopak premýšľajú o svojich skutkoch, príčinách a následkoch. Nie vždy sa snažia zmeniť svet, ale konajú skutky na základe svojho presvedčenia a nie preto, že sa to patrí. Veria sebe, svojmu životu, aj rôznym bohom. Na viere tu nezáleží, ale na pokore a prijatí. Takíto ľudia sú vo vianočnom duchu stále, a slúžia ako inšpirácia pre tých, ktorí sa nad svetom a svojim miestom v ňom zamýšľajú len na Vianoce.

Milí priatelia, želim vám na Vianoce veľa inšpirácie, inšpirácie k životu skromnejšiemu, šetrnejšiemu a zodpovednejšiemu. Nezáleží na tom, či vás inšpirujú ľudia, Príroda, Boh, alebo vy sami. Dôležité je, aký smer váš život má a bude mať. A preto vám želim tiež naozaj pokojné a duchovné Vianoce.

Martin Valentovič

Súťaž o najekodarček

Napište nám, aký ekologický darček ste venovali alebo ním boli obdarovaní. Ekodarček je darček s minimálnou záťažou na životné prostredie, v súlade s nekonzumným životným štýlom, ručne vyrobený darček.

K najlepšiemu nápadu dostanete od nás tiež ekodarček – Nechtíkovú zubnú pastu, tyčinku na perý, vzorku sprchovacej rakytníkovej emulzie, balzám po holení od prírodnej kozmetiky WELEDA a malé balenie ekologického prostriedku na riad Sonett.

Zároveň ďakujeme sponzorom.

Zapojte sa tvorivo - nakreslite komiks pre Priateľov Zeme

Naša organizácia sa rozhodla sprostredkovať tému ochrany prírody pútavou formou pre verejnosť. Jedným zo zámerov je výroba EKOKOMIKSOV, ktoré chceme umiestniť na náš web, do tlačovín, na iné weby.

Témou je znižovanie /predchádzanie vzniku/ odpadov, šetrenie prírodných zdrojov, nadmerná spotreba - konzum a životný štýl v súvislosti s týmito témami. Komiksy môžu byť kratšie /napr. 4 obrázky/, stredné, dlhšie /20-30 obrázkov/. Môže to byť jeden komiks alebo séria /ak vás to začne baviť/. Komiksy môžu byť nakreslené ručne na papieri alebo graficky na PC.

Ak budete mať záujem vytvoriť takéto komiksy, alebo len uvažujete, že by ste to skúsili, ozvite sa na mail: spz@priateliazeme.sk

Dohodneme sa na spolupráci /prípadne odmene/, poskytneme Vám presnejšie informácie.

Pomôžte nám s internetovou osvetou

Máte webstránku? Máte kontakt na niekoho, kto má webstránku? Viete o nejakej peknej webstránke, ktorá bude naklonená spolupráci? Dajte nám na ňu kontakt.

Pripravujeme nové osvetové bannery o znižovaní odpadu, ktoré budeme chcieť umiestniť na rôzne weby. Ďakujeme.

Pomôžte nám skontrolovať a zachrániť ponuku minerálok v sklenených vratných fľašiach

V tento vianočný čas asi najviac kupujeme do domácnosti rôzne nápoje. Môžeme sa naozaj rozhodnúť, či kúpime nápoje vo vratných alebo nevratných fľašiach? Zo zákona o obaloch by sme mali mať vo väčšine obchodov tú možnosť, avšak realita je iná. Poďme sa spolu pokúsiť o zmenu.

V zákone o obaloch ešte stále platí povinnosť pre obchody s predajnou plochou nad 100m² (10x10m) ponúkať aj nápoje vo vratných obaloch. Tieto vratné ekologickjšie obaly putujú na naplnenie v priemere 20-40 x. Vďaka nim sa znižuje nielen produkcia odpadov z obalov, ale aj šetria suroviny, energia na ďalšiu výrobu obalov. Víno, pivo, čierne minerálky...ktoré z nich nájdeme vo vratných obaloch? Navrhujeme sústrediť sa na minerálne vody, ktoré existujú vo vratných obaloch a mohli by byť v každých potravinách nad 100m²:

1. Navštívte Potravinu vo vašom okolí (nie mini obchodíky, ale tie, ktoré majú aspoň 100m², čiže napr. 10x10m, alebo 5x20m). Ak majú v ponuke minerálky v PET fľašiach, pozrite sa, či majú aj vo vratných fľašiach so zálohou (napr. Budiš, Kláštorňa..)
2. Ak zistíte, že nemajú, tak sa skúste porozprávať s vedúcim predajne o tom, že porušuje zákon o obaloch a že mu hrozí pokuta zo Slovenskej obchodnej inšpekcie, ak nenapraví stav.
3. Podľa dohody/resp. nedohody s vedúcim predajne ako posledný krok použite podnet na Slovenskú obchodnú inšpekciu. Podajte podnet vo veci porušovania zákona č. 529/2002 Z.z. o obaloch §3 odsek 8 a uveďte názov, adresu obchodu a tiež skutočnosť, že minimálne minerálne vody vo vratných obaloch v ponuke nemajú. Na stránke www.soi.sk v kontaktoch si zistíte adresu najbližšej SOIky.
4. Dajte nám vedieť o výsledku Vášho prieskumu (či ste už podali, alebo nepodali podnet na SOI)

Aktivisti z Košíc a blízkeho okolia!

V januári budeme organizovať v Košiciach Povianočnú recykláciu – ekologickú burzu, kde ľudia budú môcť venovať dobré, ale už pre nich nepotrebné veci do burzy a následne tieto veci budú v ponuke pre iných ľudí, tiež pre sociálne slabších ľudí.

Na tejto akcii budeme potrebovať pomoc – ako s propagáciou, výlepom plagátov, tak na samotnej akcii – preberať a darovať veci. Ak by ste mali záujem zúčastniť sa Povianočnej recyklácie v Košiciach v januári, napíšte nám mail.

Ilustračné foto: <http://philip.greenspun.com>Ilustračné foto: <http://storage0.dms.mpinteractiv.ro>

Konzum naš každodenný

Moderná spoločnosť je založená na stále sa zrýchľujúcom konzumovaní. Konzumujeme veci, služby energie,... vlastne celú túto planétu neustále sa zrýchľujúcim tempom. Spomalenie produkcie vecí na konzumovanie sa považuje za negatívny ekonomický jav. Noviny sú plné správ o poklese produkcie, raste HDP a iných údajov, ktoré majú ukázať, ako sa špirála ekonomického rastu vyvíja. Málokto si však uvedomuje, aká je cena za náš blahobyť.

Spotreba prírodných zdrojov

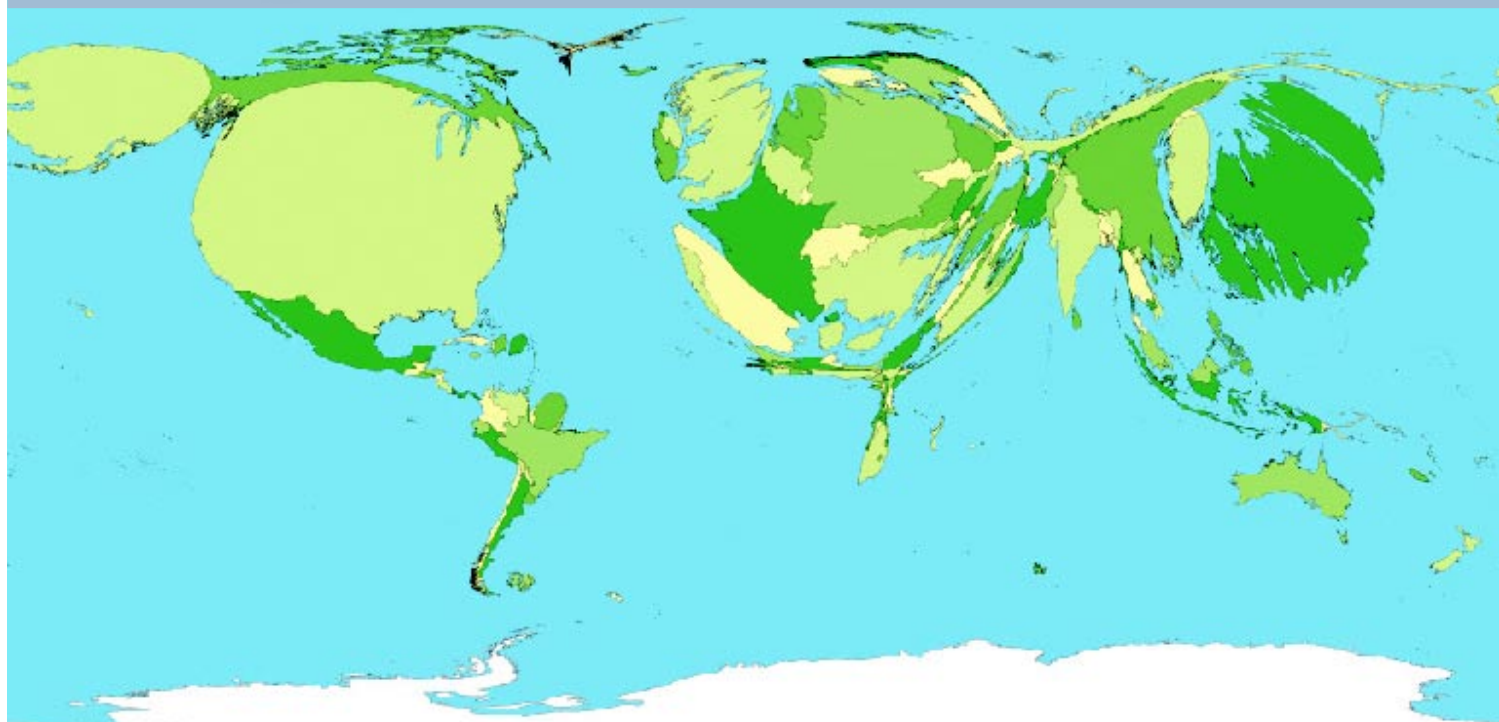
Aby sa stále rastúca chuť krajín severnej pologule naplňovala, je nevyhnutné ťažiť čoraz viac surovín a čerpať z prírody stále viac energie. Len vďaka tomu môže prúdiť do obchodov aj u nás bez prestania tok tovarov. Väčšina sú pritom len nové verzie starých produktov, často len s malými vylepšeniami. Ak sa pozrieme na vývoj ľudskej spoločnosti od začiatku až po dnešnú konzumnú spoločnosť, zistíme stále stúpajúcu spotrebu prírodných zdrojov. Na uspokojenie potrieb loveckej a zberačskej kultúry stačila spotreba prírodných zdrojov v priemere 3 kg na hlavu a deň. Navyše to boli materiály a množstvá, ktoré sa rýchlo a ľahko v prírode zachovali (preto máme z tých čias pamiatky najmä v podobe kostí a opracovaných kameňov. V poľnohospodárskej spoločnosti to už stúplo na 11 kg na osobu a deň. Pribudli aj materiály, ktorých výroba je energeticky náročnejšia, napr. kovy. A potom prišla naša moderná spoločnosť, a v nej stúpila spotreba prírodných zdrojov na v priemere 44 kg na osobu a deň.(1) A výroba materiálov je už často veľmi energeticky náročná, navyše mnohé z nich sú ťažko rozložiteľné a tak sa hromadia. Dobré to ilustruje aj obrázok na nasl. strane: je na ňom upravená mapa - krajiny majú veľkosť podľa veľkosti ich HDP (hrubý domáci produkt). Aj keď HDP nie je univerzálnym ukazovateľom dopadov ľudskej činnosti na prírodu, napríklad environmentálne škody v ňom vôbec nie sú zahrnuté, medzi HDP, spotrebou zdrojov a konzumom je však pomerne úzka závislosť, ktorú práve táto upravená mapa ilustruje.

História balenia mlieka

Môj obľúbený príklad na zvyšujúcu sa komplikovanosť a energetickú náročnosť vecí okolo nás je história balenia mlieka. Nie je to tak dávno, čo si ľudia nosili mlieko v kanvičkách alebo v hrncoch. Tie mali dlhú životnosť, a aj ľudia ich opravovali kým sa dalo. Potom prišli sklenené fľaše, ktoré sa dali používať tiež veľmi dlho (pri troche opatrnosti samozrejme). Po nich prišli plastové vrecá z polyetylénu. Tieto sa už nedali znovu používať, ale polyetylén je pomerne jednoduchý plast s relatívne málo energeticky náročnou výrobou. No a tieto vrecúška boli nahradené tzv. tetrapakmi (odborne sa im hovorí viacvrstvé kombinované materiály). Aj keď ľudový názov tetrapak napovedá, že ide o štyri (tetra-) vrstvy obalov (-pak), v skutočnosti tých vrstiev býva rôznych počet, niekedy až šesť. Tetrapak obsahuje papier, plastovú fóliu, niekedy aj hliníkovú fóliu, lepidlo a farby. Nielenže výroba takéhoto kombinovaného materiálu je energeticky náročná. Aj polyetylénové vrecúška aj tetrapaky sa nedajú znovu používať. Našťastie sa v poslednej dobe začínajú na Slovensku šíriť automaty na nepasterizované, do vlastných nádob „čapované“ mlieko.

Mobil a svet

Iným zaujímavým príkladom je spotreba zdrojov na mobilné telefóny. Do konca roka 2009 sa bude na svete používať 2,5 miliardy mobilných telefónov. Priemerný užívateľ vymení mobil za novší každého jeden a pol roka. Preto len v samotnom roku 2009 sa predpokladá predaj cca jednej miliardy mobilných telefónov. To znamená, že sa len v roku 2009 na výrobu mobilov spotrebuje približne 15 800 ton medi, 350 ton striebra, 30 ton zlata, 14 ton paládia a 0,36 ton platiny (kovy tvoria cca 25% mobilu).(2) Všimnime si viac med. Keď si uvedomíme, že obsah medi v horninách len málokedy prevyšuje 2%, dostaneme obrovské množstvo hlušiny, ktorá vzniká ako odpad pri ťažbe. Med sa potom elektrolyticky taví, takže výroba medi je aj energeticky náročná. Spotreba energie je 135 – 350 kWh na tonu medi. To je množstvo energie, aké spotrebuje jedna moderná úsporná práčka na 135 – 350 pracích cyklov, alebo 100 vatová žiarovka za 1350 – 3500 hodín svietenia! A to stále hovoríme len o jednej zložke mobilných telefónov! Predstavte si, aké celkové množstvo energie sa spotrebuje a aké celkové množstvo odpadov vznikne pri výrobe mobilov v tomto roku!

Tretí svet

Zároveň si treba uvedomiť, skadiaľ pochádzajú zdroje potrebné na náš energeticky náročný životný štýl. Časť pochádza z nášho okolia, teda v našom prípade zo Slovenska. Ale získavanie prírodných zdrojov väčšinou znamená špinavé, hlučné a škaredé prevádzky. A to my neradi vidíme, máme radšej peknú prírodu. Preto sú tieto prevádzky presúvané do krajín tretieho sveta. Zídu z očí (priemerného Slováka), zídu aj z mysle. Preto si Slováci, a všeobecne obyvatelia bohatého Severu, neuvedomujú následky svojich každodenných nákupných rozhodnutí. Nevidia, že ich blahobyt je často vykúpený biedou, utrpením, znečistením životného prostredia a bohužiaľ často aj zabíjaním ľudí v treťom svete. Ako jeden z najznámejších príkladov môžem uviesť nepokoje v delte rieky Niger. Spoločnosť Shell tu spolu s ďalšími ťažila a ťaží ropu. Prostredie rieky bolo znečisťované, a domorodý kmeň Ogoni nedostával za to ani kompenzácie. Preto začali domorodci bojovať za svoje práva nenásilnými spôsobmi (napríklad protestný pochod s 300 000 účastníkmi). Až kým nedošla nigérijskej vláde

trpezlivosť pri riešení neustále protestujúcich ľudí a nezačala násilne bojovať proti tomuto masívnemu hnutiu. Začali zomierať desiatky ľudí. Vyvrcholilo to popravou deviatich vodcov hnutia. Shell bol obviňovaný z podporovania nigerskej vlády v násilných akciách proti ľuďom kmeňa Ogoni. A aj keď Shell svoju zodpovednosť popieral, faktom je že v roku 2009 spoločnosť Shell zaplatila pozostalým popraveného vodcu hnutia 15,5 milióna dolárov, aby sa vyhla súdnemu procesu, v ktorom mala byť určená zodpovednosť Shellu za tieto popravy.(3)

Začiatok zmeny

Mnohí ľudia si myslia, že ich sa netýkajú takéto veci, sú niekde ďaleko. A aj keby sa ich týkali, tak aj tak na tom nič nezmenia a niečo jesť musia. To ale nie je celkom pravda. Je na každodennom nákupnom rozhodnutí človeka, čo a koho podporí. Na Slovensku sa dá v mnohých veciach vyberať medzi rôznymi alternatívami, a napríklad BIO polička patrí už skoro k povinnému kútku obchodov. V obchode si môžeš všimnúť krajinu pôvodu výrobkov a uprednostňovať slovenskú produkciu. Tiež je pravda, že rôznorodosť mnohých výrobkov je vo funkciách, farbách, rôznych prídavkoch,... ale všetky boli vyrobené v jednej fabrike v Číne za podmienok, ktoré sú u nás zakázané zákonom. Tu je ale tiež možnosť výberu. A to vybrať si, či takúto vec naozaj potrebujem mať. Mnoho vecí, ktorými sa obklopujeme nie sú také nevyhnutné, ako sa v reklamách tvária. Bez mnohých sa dá žiť plnohodnotný život. Keď sa na veci okolo nás dokážeme pozrieť z nadhľadu, získame tým väčšiu slobodu výberu. A tým získame aj slobodu rozhodnúť sa, čo a koho chcem svojim nákupom podporiť.

Možno máte pocit, že voľba jedného jedinca aj tak nič nezmení. Možno máte aj pravdu. Ale to ešte neznamená, že by ste mali podporovať veci, ktoré sa vám nepáčia. A koniec koncov, niekto musí spraviť prvý krok. Tak prečo nie Vy?

Martin Valentovič

(1) Overconsumption; Global 2000, Friends of the Earth Europe a SERI; 2009
(2) Overconsumption; Global 2000, Friends of the Earth Europe a SERI; 2009
(3) www.wikipedia.org

Rada trinástich domorodých babičiek

V lone zlatých lesov v jeden pokojný večer polovice októbra 2004 otvoril oheň neobyčajné zhromaždenie, ktoré sa zapísalo do dejín. Bolo ním stretnutie 13 babičiek z celého sveta, žien, ktoré strážia pradávne učenia svojich predkov. Tieto ženy prišli naplniť ďalšie zo starodávnych predpovedí, ktoré pozná veľa domorodých národov: „Keď hovoria starenky zo štyroch svetových strán, nadišla nová doba.“ Každá z prítomných babičiek bola účasť v rade predpovedaná iným spôsobom, väčšinou už v útlom detstve. Číslo trinásť je pre každú z tradícií, z ktorých babičky pochádzajú, posvätným číslom. V dávnych dobách bol rok rozdelený na trinásť mesiacov, lebo je 13 splnov a s fázami mesiaca je tiež prepojený ženský cyklus. V tých časoch boli ženy uctievané, pretože ich telá boli naladené na nebesia, aby rovnako ako Matka Zem mohli rozdávať život.

Prehlásenie Rady 13 domorodých babičiek – úryvok:

Prišli sme sem zo štyroch svetových strán. Naše cesty sa spojili v jednote. Pricestovali sme zo svojich domovov v amazonskom dažďovom pralesi a z oblastí za severným polárnym kruhom na severoamerickom kontinente, z hlbokých lesov amerického Severozápadu a rozľahlých planín Severnej Ameriky, z horských oblastí Strednej ameriky a Čiernych hôr v Južnej Dakote, z hôr Oaxaky, z púšte amerického Juhozápadu, z Tibetskej náhornej plošiny a z afrického dažďového pralesa. Chceme šíriť modlitbu, múdrosť a pomôcť uzdraviť našu Matku Zem, jej obyvateľov a budúcich 7 generácií. Sme hlboko znepokojené nebyvalým pustošením našej planéty: znečisťovaním ovzdušia, vody, pôdy, krutosťou vojen, nukleárnou hrozbou, vznikom jadrového odpadu, všadeprítomného materializmu, chorobami, plytvaním prírodných zdrojov a prírodných liečebných prostriedkov a potlačovaním tradičného spôsobu života národov na celom svete.

Veríme, že dnešný svet nás skutočne potrebuje. Potrebuje naše modlitby, našu starostlivosť o svetový mier a naše liečenie. Sme tu, aby sme navrátili silu pôvodným obradom a vymohli ľudstvu právo prístupu k bylinným liekom. Chceme opatrovať Zem. Veríme, že nám na cestu k nejstej budúcnosti posvieti učenie našich dávnych predkov. Súcitíme so všetkými, ktorí uctievať Stvoriteľa aj s tými, ktorí pracujú a modlia sa za naše deti, za svetový mier a za uzdravenie našej Matky Zeme.

Posolstvo najstaršej babičky

(Kmeň Takelmu-Silecu) Grants Pass, Oregon

AGNES BAKER PILGRIM (NA FOTOKOLÁŽI V STREDE)

Slzy údivu a vďačnosti tečú vždy, keď Agnes Baker Pilgrim, svetovo známa duchovná vodkyňa a ochrankyňa Posvätného obradu lososa, rozpráva o kráse a sile lososej samičky, ktorá sa obetuje, aby naplnila svoj osud. Po dlhej a nebezpečnej ceste nahor proti prúdu k miestu svojho zrodenia, kde naposledy nakladie ikry, sa lososia samička vydá naspäť po prúde a začne umierať. Počas jej pomalej smrti jej mäso odpadáva z tela do vody a poskytuje obživu ostatným menším rybám. A potom zvyšok jej tela nakrmi ešte tridsaťtri druhov vtákov a štyridsaťštyri druhov zvierat, ktoré sa z rieky napijú a prostredníctvom svojich tiel roznesú živiny a pohnoja nimi pôdu a okolité rastliny.

Slová a obrazy vychádzajúce z tisícročia starej tradície rituálov a obradov uctievaných Posvätnú cestu lososieho ľudu sú tak mocné, že sa poslucháč sám počas rozprávania stáva lososom. Otvárajú sa mu často utajované svety bezpodmienečného dávania a odkrývajú sa mu pravda o našej spoločnej vzájomnej previazanosti ako nepatrnom podiele na Stvorení.

„Legenda hovorí, že lososy boli národom podobným tomu ľudskému a žili v jednom meste pod hladinou mora,“ vraví babička Agnes. „Duch lososieho ľudu sa rozhodol, že sa každý rok vždy na jar vráti a zomrie, aby nakrmil dvojných obyvateľov tohto sveta. Považujem tento príbeh za hrôzostrašný, ale ja tvrdím, že lososí ľud si sám za svoj osud vybral sebaobetovanie a to preto, aby sa nám stal potravou.“

Po stopäťdesiatich rokoch zabudnutia obnovila babička Agnes Posvätný obrad lososa. Verila, že tá pravá chvíľa nastala práve v dobe, kedy sa na pobreží juhozápadného Oregonu vylodili baníci a vyvraždili národ Indiánov a tak počas štyroch rokov prakticky zničili kultúru, ktorá predtým trvala tisíc rokov. Súť z lomov zahltila rieky a udusila húfy lososov i ďalších sladkovodných rýb. Výsledkom bol šok pre celú okolitú krajinu. Baníci obsadili územie a svojou činnosťou, pri ktorej nebrali ohľad na prírodu, takmer zničili populáciu jeleňov a losov a spotrebovali veľkú časť miestnych prírodných zdrojov. Hon za rýchlym bohatstvom narušil prírodnú rovnováhu, ktorá bola udržiavaná po desiatich rokoch životom pôvodných obyvateľov. Od tej doby, čo Babička Agnes znovu oživila lososí obrad sa dramaticky zvýšila populácia lososov a ľudia, ktorí žijú v oblasti sa znovu otvorili spojeniu so zemou a vzájomnému prepojeniu medzi sebou. Obrad podporil časopis National Geographic, Eastman, Kodak a Marta Stewart, ktorá ho sprostredkovala verejnosti tým, že sa ho sama zúčastnila.

Babička Agnes verí, že obrad svojimi ďakovnými modlitbami lososiemu ľudu za obetovanie svojich životov v prospech ľudstva vytvorí priestor pre liečivú energiu Stvoriteľa. „Snažím sa vyučovať vzájomnosť“ vraví. „My dvojní, často berieme a málokedy dávame. Bez vzájomnosti sa príroda vychýli z rovnováhy. Prostredníctvom obradu a rituálu môžeme obnoviť túto obojstrannú energiu.“

Ako duchovná vodkyňa Konfederálnych kmeňov od rieky Silec je Babička Agnes uctievaná svojím národom a precestovala celý svet, aby pomohla zachrániť planétu a ohrozené druhy.

„Som hlasom nemých“ vraví. „My všetci hovoríme k neviditeľnému svetu, hovoríme s Matkou Zemou a snažíme sa prekonať duchovnú slepotu. Hovoríme za kráľovstvo zvierat, za stvorenia žijúce vo vode, za štvornohé i jednonohé tvory (stromy), za bengálskeho tigra, za ľavu, slona i hrôzu naháňajúce plazy. Modlím sa, aby nás náš Stvoriteľ vypočul. Živé bytosti majú právo žiť. Stvoriteľ nás tu naučil pred dávnymi vekmi. Naučil nás, ako sa o seba postarať, čo jesť a kde žiť. Teraz sme sa vychýlili z rovnováhy. Odsekávame zeleň z tváre našej Matky. Znečisťujeme vodu, jej krv. Bez zvyšku rúbeme stromy na vrcholoch hôr, ktoré sú tam preto, aby uctievali vietor a dážď. Bez starých stromov na vrcholoch sa ocitáme v problémoch. Malé stromy nevedia vykonať takú istú službu ako tie viacročné, ktoré sme zničili.“

Babička Agnes verí, že spoločne s mozgom zveril Stvoriteľ ľudstvu úlohu starať sa o všetko, čo tu bolo pred ním a udržiavať tak v rovnováhe štyri základné živly: zem, vzduch, vodu a oheň. „My sme sa vzdialili tomuto učeniu a planéta teraz trpí.“ vraví.

V roku 1972 ochorela babička Agnes na rakovinu a ocitla sa na prahu smrti. Prosila Stvoriteľa, aby ju nechal žiť, pretože jej rodina ju potrebovala a verila, že toho na tomto svete musí ešte veľa vykonať. Od tej chvíle sa nezastavila. Hlas, ktorý ju povolal na duchovnú cestu sa ozval v podobe nepokoja, ktorý cítila i vo svojich snoch. Mala vtedy štyridsať päť rokov. Sila, ktorá ju priviedla na duchovnú cestu ju rovnako pozývala k prečisteniu „vnútorného ja.“ Zo začiatku babička s týmto vnútorným volaním zápala, pretože sa necítila hodná duchovnej cesty. V tej dobe prežila smrť duše. Jej zápas so Stvoriteľom pokračoval až do doby, keď dala na radu svojho priateľa prestať odporovať a odovzdať sa.

Keď sa konečne rozhodla nasledovať cesty ducha, ucítila, ako z jej bedier spadlo čosi veľmi zaťažujúceho. Zrazu získala schopnosť duchovného videnia. Prisahala, že sa vyberie na cestu, aby vzdala úctu svojim predkom i budúcim generáciám, svojim rodičom i svojim deťom. Rovnako prisahala, že bude bojovať za blaho svojej milovanej Matky Zeme a za posvätné miesta svojho ľudu.

„Väčšinová spoločnosť sa nestará o myšlienku posvätnosti tak ako domorodé národy a znesväčuje významné duchovné miesta. Je preto potrebné odstrániť túto duchovnú slepotu, túto neschopnosť vidieť a cítiť okolo seba všetko, čo je posvätné“ vraví.

Babičku Agnes pomohla priviesť na svet jej babička, ktorá bola pôrodná asistentka. Jej otec bol náčelník a jej starý otec George Hamey bol prvým voleným náčelníkom kmeňa Silecov. „Ako dcéra prvého voleného náčelníka sa moja matka tešila veľkej úcte. Hľadalo sa na ňu ako na princeznú hoci slovo princezná môj národ nepozná“ vysvetľuje Agnes. Rodina mala korene v kmeňoch Silecov a Takelmov z oblasti Stolových hôr, žijúcich pozdĺž rieky Rogue v juhozápadnom Oregone počas viac ako dvadsaťdva tisíc rokov. Chodník slz jej ľud priviedol do povodia rieky Silec. Slovo „Takelma“ v pôvodnom jazyku znamená „Tí, ktorí bývajú pozdĺž rieky.“

Pôvodné meno babičky Agnes, Taowhyvee, označuje Rannú hviezdu. Keď navštívila Blood Reserve v kanadskej Alberte, dostala od miestnych domorodcov ďalšie meno Naibigwan, čo v preklade znamená Vážka. Vážka pre jej kmeň predstavuje „Tú, ktorá pretvára.“ Podľa legendy sa zosnulí členovia kmeňa vracajú po svojej smrti na Zem práve v podobe tejto bytosti.

„Vážky v mojom živote hrajú neobyčajnú úlohu“ vraví Agnes. „Keď vstúpite do môjho domu, sami uvidíte. Mám ich na ponožkách, vo vlasoch, na záclonách, uterákoch i zásterách. Nájdate ich vo všetkých možných formách ako svietniky i ako ozdoby na stromoch okolo môjho domu. Je to ako by sa mi moji predkovia snažili niečo oznámiť.“

Babička Agnes vyrastala bez elektriny v rodine s deviatimi deťmi v období hospodárskej krízy. Akokoľvek boli jej rodičia chudobní, Agnes nepociťovala núdzu ani nedostatok, lebo nič iné než to, v čom žila, nepoznala. Od skorého detstva pracovala na záhrade a starala sa o tradičné rastliny. „Najprv sme dostali na starosť štyri sadenice a keď som vyrástla do školského veku, obhospodarovala som už štyri záhony“, vraví.

Po skončení strednej školy zomreli babičke Agnes obaja rodičia a začali sa o ňu starať jej bratia. Keď dospela, pracovala ako asistentka lekára v Portlande, potom ako pomocná ošetrovateľka v miestnej nemocnici. V Portlande tiež spoznala svojho muža. Zobrali sa, keď mala dvadsať a narodili sa im tri deti. Po smrti svojho prvého manžela sa znovu vydala a mala ďalšie tri deti, dohromady troch synov a tri dcéry. Ovdovela druhý raz a vydala sa za muža z kmeňa Jurokov. Onedlho potom zomrel jej najstarší a najmladší syn. V súčasnej dobe má osemnásť vnúčat a dvadsať sedem pravnúčat. Nedávno sa jej narodila praprapravnúčka, prvá z piatej generácie. Agnes je hrdá na to, že celá jej rodina pokračuje v tradícií a išla správnou cestou.

Po veľa rokoch práce pre Indiánske zdravotnícke služby* sa Agnes vo svojich päťdesiatich rokoch rozhodla vrátiť na vysokú školu a vyštudovať psychológiu a tradičné americké štúdium. Stala sa taktiež absolventkou akadémie Konaway**, na ktorej založení sa sama podieľala.

* V orig. Indian Health Service – úrad vlády Spojených štátov. Ako svoju misiu deklaruje povznášanie fyzického, mentálneho, sociálneho a duchovného zdravia amerických indiánov a obyvateľov Aljašky (pozn. prekl.).

** Konaway Nika Tillicum znamená v obchodnom slangu kmeňa Činukov „Všetky moje vzťahy“. Je to rovnako názov samostatného vyučovacieho programu pri univerzite v južnom Oregone určeného pre mládež z radov domorodých obyvateľov Ameriky (pozn. prekl.).

V tejto škole mladí poslucháči študujú domorodú tradíciu, teóriu a drámu (aby dokázali prekonať hanbu). Študenti žijú počas devätnástich dní v univerzitnom mestečku a okrem toho, že študujú domorodé kultúry, zoznamujú sa so životom na univerzite. Za roky pôsobenia v odbore bola Babička Agnes ocenená ako pedagogička, opatrovateľka domorodých tradícií a nositeľka inšpirácie v lokálnom, celoštátnom, národnom i medzinárodnom meradle.

Najväčším práním Babičky Agnes je ochrániť a zachovať dnešnú krásu sveta, aby si ju mohla vychutnávať ešte siedma generácia po nás. Verí, že prichádzajúcich sedem generácií nás o to žiada. Ako rada vraví: „Včerajšok je minulosťou, zajtrajšok tajomstvom a dnešok sme dostali ako dar. Je v našom vlastnom záujme, aby sme s ním múdro naložili.“

Pripravil Ján Vozár

Z knihy Pro příštích sedm generací, Carol Schaefer, nakladateľstvo Dharma Gaia

Chcete niekoho obdarovať zaujímavým darčekom?
Chcete si prečítať knihu, ktorú bežne nekúpite?
Chcete si kúpiť eko - tieklo na horúce leto?
Chcete podporiť slovenských remeselníkov?
Chcete podporiť Priateľov Zeme?

Objednajte si niečo
z našej distribúcie:

<http://www.priateliazeme.sk/spz/distribucia>

foto: www.ozartur.sk

Ekologické alternatívy v architektúre

V poslednej dobe je citeľný nárast potreby a požiadavky na architektúru prijateľnejšiu k prostrediu. Je to spôsobené najmä tým, že až tretina spotreby fosílnych palív pripadá na stavebníctvo. [1] Tento problém sa rieši v mnohých oblastiach dotýkajúcich sa výstavby, od výroby a dopravy materiálu na stavbu, až po riešenie odpadov vznikajúcich pri asanácii. Všetky náklady spojené s výstavbou možno previesť na energiu. Či už energiu v podobe emisií pri doprave a výrobe, energiu peňazí (aká doba práce je potrebná na zarobenie sumy potrebnej na zaplatenie určitého tovaru, alebo služby), alebo energiu spojenú s prevádzkou a údržbou stavby. V zásade je ju možné zhrnúť do troch kategórií:

- 1 - energia resp. náklady spojené s výstavbou
- 2 - energia potrebná na prevádzku budovy
- 3 - energia potrebná na odstránenie stavby po doslúžení

Pri sčítaní nám vyjde 100% energie, ktorá je potrebná na životný cyklus stavby za určitý čas (u rodinného domu je to asi 80-100 rokov). Ak si zrátame čas potrebný na vybudovanie a na sanáciu, vyjde nám, že okolo 80% energie spotrebuje dom na prevádzku. Pri skúmaní tohto javu vznikli veľmi zaujímavé koncepcie domov, ktorých cieľom bola úspora energie počas prevádzky, počínajúc nízkoenergetickým, cez pasívne, nulové, až po koncept plusového domu. (Vid' tab. 1) Popri tom sa hľadala alternatíva aj v materiálovej báze a pracovných postupoch. Ak sa obzrieme späť do minulosti, tak do tridsiatych rokov sa každá stavba mohla označiť za ekologickú. Na Slovensku to boli v prevažnej miere obytné budovy či už na drevenej, alebo hlinenej báze (záviselo od lokality). Domy, ktoré nielen odrážali spôsob života vtedajších ľudí, ale boli prirodzene v harmónii s okolím. Materiál, ak nebol miestny, tak bol drahý a ľudia postupne, cez princíp pokusu a omylu, vytvorili malebné sídla so sebestačnými usadlosťami. Môže sa zdať, že domčeky vznikli pod vedením profesionálnych majstrov. To iste áno, ale predchádzal tomu dlhý proces skúšania a „nepodarky“ jednoducho zanikli. Po prechode

na nové spoločenské zriadenie typu „najviac cementu na hlavu“, sa vytratili nielen drevenice, ale aj osvedčené stavebné postupy a s nimi majstri, ktorý len so sekerou, pílkou a dlátom vedeli postaviť dom. A ako vraví môj známy: „Kockaté domy zapríčinili kockaté myslenie.“

Z domu sa stal tovar a pri masovej výstavbe a kopírovaní jedného projektu x-krát, nehľadiac na prírodné danosti, sa vytratila z domu harmónia domova. Takéto dedičstvo pretrváva dodnes, šetrí sa na nesprávnom mieste. Architektúra je v prvom rade pre ľudí. Zvieratá a rastliny nepotrebujú stavať umelé príbytky, len ak ich chceme my využívať. V masovej produkcii obydli sa zhoršil nielen technický stav budov, ale aj životné prostredie bývania. Tak ako v celej ekológii, ani v architektúre nemôžeme rozmyšľať lineárne. Ľudský príbytok je umelo vsadený do prostredia a práve preto by mal čo najlepšie spolupracovať s okolím.

Súčasný trendy v architektúre sa uberajú dvoma smermi tzv. „high-tech“ (HT) a „low-tech“ (LT). Obidva majú za cieľ kvalitné vnútorné prostredie, šetrenie energiou, tým pádom aj zdrojmi. V maximálnej novej miere sa snažia šetriť pri prevádzke budovy, kde je to najefektívnejšie. Hlavný rozdiel medzi obidvoma je v primárnych nákladoch. HT používa najnovšie materiály a postupy a inšpiráciu berie najmä vo vesmírnom výskume. Nevýhodou je tzv. sivá energia tj. množstvo energie, ktoré sa spotrebuje pri výrobe a preprave materiálu, pokým sa zabuduje do stavby. (Vid' tab. 2) Popri tom sa ráta, ako dlho musí dom „šetriť“, aby pokryl vstupné náklady na výrobu. Takto vzniknutá budova je to najlepšie, čo je možné dostať na trhu, prednosť dostáva kvalita.

Naproti tomu LT dáva na zreteľ dostupnosť materiálu. Často sa stavia princípom „Do It Yourself“ (urob si sám), kde začínajú fungovať sociálne vzťahy. Človek má potom k domu iný, plnohodnotnejší vzťah. Avšak ak chceme naozaj postaviť šetrný dom ku prostrediu, nedá sa to len za pomoci lokálnych zdrojov. Treba investovať najmä do zateplenia a k tomu sú potrebné napr. kvalitné okná atď. Mnoho výrobcov stavebných výrobkov, naozaj kvalitných a tiež enviromentálne vhodnejších, na Slovensku zatiaľ chýba a tak sa musia dovážať zo zahraničia. Mať kvalitné výrobky je ale len polovica úspechu. Veľmi dôležité je ich solídne zabudovanie do stavby, mať zvládnuté a dobre vyriešené detaily.

foto: http://paulite45.deviantart.com/art/straw-bale-house-3-83952479

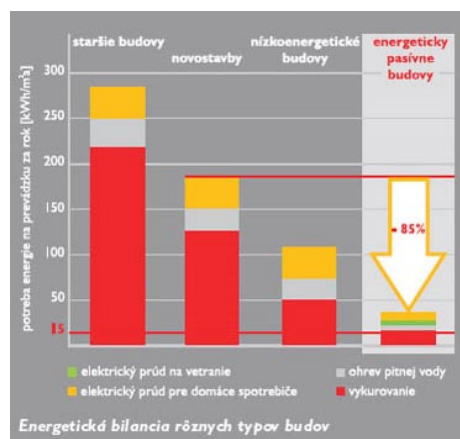

foto: http://www.earthship.net

Nekvalitná práca = zvýšené náklady na prevádzku. Vo svete sú rôzne prípady, keď stavitelia experimentovali s „alternatívnymi“ materiálmi. Pekným experimentom sú tzv. earthshipy, tj. domy z odpadových materiálov ako sú použité pneumatiky, plechovky... Ich priekopníkom je americký architekt Michael Reynolds [3].

Nie je možné, aby sa obydlia pre ľudí vytvárali masovo, ako tovar. Každá lokalita, pozemok a vlastné požiadavky staviteľa sú jedinečné. Pri pozemku sú obmedzujúcimi lokálne podnebie, prevládajúce vetry, okolitá zastavanosť, orientácia voči svetovým stranám, vstup na pozemok, zloženie podlažia, výška spodnej vody a mnoho ďalších. Osadenie, alebo rekonštrukcia domu by mala byť citlivo prevedená, tým sa znižujú energetické vstupy do prevádzky. Dôležitá je aj energetická bilancia, kde by prevažnú mieru energie mali tvoriť obnoviteľné zdroje. Tie sa dajú získavať aktívne cez zariadenia a prístroje, alebo pasívne napr. otvorením domu na južnú stranu, akumulácia tepla v interiéri pomocou masívnej hmoty atď. Treba si uvedomiť, že hocijaká stavba je neprirodzená, pretože v prírode nič také nie je. Príbytok by nemal byť len ochranou ľudí pred vonkajšou klímou, ale mal by aj chrániť klímu globálnu. Malo by sa už v návrhu uvažovať s vytváraním určitými okruhmi, ktoré v dome prebiehajú. Cyklus vody, vzduchu atď. Ak už je potrebné použiť určitý materiál, alebo spotrebovať energiu, tak optimálne a aby splnila viacej funkcií.

Architektúra ako prejav ľudskej činnosti sa stáva komplexnejším systémom. Nestačí si už len nájsť jaskyňu, alebo z kolov postaviť prístrešok. Kvôli vyššej kvalite bývania vstupujú do architektúry mnohé iné ľudské činnosti. Je vhodné, ak sa zapracujú do návrhu aj najnovšie poznatky napr. z oblasti elektromagnetického žiarenia zo spotrebičov, geopatogénne zóny atď. Je pozitívne, že sa spájajú ľudia so spoločnými záujmami. Na Slovensku to je OZ ArTUR, pôsobiace v zoskupovaní ľudí a firiem produkujúcich ohľaduplnejšie materiály a architektúru. [4]

TAB. 1

 POROVNANIE
 ENERGETICKEJ
 BILANCIE. [2]

ENERGETICKÁ NÁROČNOSŤ NA VÝROBU	
Stavebný materiál	objem primárnej E (kWh/t)
Rezivo z dreva	290
Drevotrásná doska	420
Pálená tehla	450
Betón	250-300
Železobetón	450-500
Železo	3 500
Oceľ	8 000
Hliník	72 500
PE	8 200
PVC	9 500
Penový polystyrén 30 kg/m ³	24 950
Minerálna vlna	6 480
Fúkaná celulóza	720
Slamené balíky	50

TAB. 2

 POROVNANIE
 ENERGETICKEJ
 NÁROČNOSTI
 MATERIÁLOV
 NA VÝROBU. [1]

Marián Ontkóc, OZ ArTUR

[1] Nagy E.: Manuál ekologickej výstavby, Permakultúra (CS), 1999

[2] www.iepd.sk

[3] http://www.earthship.net

[4] www.ozartur.sk

Zhromaždenie členov

17. novembra 2009 sa konalo zhromaždenie členov Priateľov Zeme - SPZ. Vzhľadom k tomu, že uplynul rok od zvolenia nového predsedu organizácie, členovia boli zvedaví ako sa nový predseda ujal vedenia, čo sa za necelý rok jeho činnosti udialo, podarilo.

Predseda Martin Valentovič prítomným zhodnotil rok svojej činnosti v prezentácii, predstavil novozískané a aktuálne projekty, realizované aktivity, ich výsledky, úspechy. Druhá časť stretnutia bola venovaná schvaľovaniu nových stanov združenia, v ktorých sa udiali viaceré dôležité zmeny. Stanovy boli schválené až po prijatí pozmeňujúcich návrhov prítomných členov. Nové stanovy prinášajú nový systém členstva v organizácii a posilnenie pozície aktívnych členov, ktorí sa zaujímajú o dianie v organizácii. Kontrolné orgány organizácie - Správna rada a Revízná komisia sa zlučujú do jedného orgánu – Správnej rady, ktorá musí mať najmenej 5 členov. Do organizácie pribúda druhý štatutár – podpredseda. Štatutári už nebudú volení na Zhromaždení členov, ale ich bude voliť Správna rada.

Celoslovenský týždeň aktivít pre menej odpadu

Prvý decembrový týždeň venovali Priatelia Zeme – SPZ aktivitám na zníženie množstva odpadu. Sice to robia po celý rok, tento týždeň sa však aktivity realizovali po celom Slovensku v desiatkach škôl, miest a obcí. Spoločne s nimi sme sa snažili osloviť čo najširšiu verejnosť a informovať ju o tom, ako svojím konaním produkovať čo najmenej odpadu, ako čo najviac separovať a kompostovať

Zapojené materské, základné a stredné školy sa venovali mnohým z nami ponúkaných aktivít, alebo si vymysleli svoje vlastné. Venovali jeden celý deň odpadom v podobe hier, premietania vzdelávacieho filmu, besedy vedenej žiakmi, urobili nástenky, vyrábali hračky z odpadov, robili prieskumy ponuky vratných obalov v obchodoch a čítanosti reklamných letákov, mnohé si zaviedli zber bateriek a tetrapakov, alebo zaviedli separovaný zber celkovo, usporiadali burzu, hľadali v obchodoch najviac zabalený výrobok, vytvorili komiksy, napísali slogany a básničky na tému minimalizácie odpadov.

Obce sa viac sústredili na informačnú kampaň pre svojich občanov. Prostredníctvom našich letákov podporovali občanov k domácejmu kompostovaniu bioodpadov, informovali ich o problémoch spaľovania odpadov. Informačné materiály distribuovali do domácností, urobili nástenky, niektoré usporiadali burzu (ne-)potrebných vecí.

Ďakujeme všetkým, ktorí sa počas tohto týždňa zapojili do aktivít. Výsledky ankiet, výtvary žiakov, fotografie z akcií si budete môcť pozrieť na našej stránke.

Čo je nového v ekovýchove?

Od septembra sa ekovýchovné aktivity rozbehli naplno. Na mnohých školách sa rozvinuli nielen nápady, ale aj aktivity zamerané na zlepšenie stavu životného prostredia v škole, v obci. Nastali zmeny vo fungovaní školy a aj zmeny v správaní sa jej žiakov, študentov k prírode.

Originalita nápadov na niektorých školách má za cieľ rozšíriť pôsobnosť projektu a to nielen na obec, mesto, kde sa školský ekoprojekt realizuje, ale aj na ostatné školy alebo aj na iné vekové kategórie, ktoré neboli priamo projektom obsiahnuté (napr. škôlkari, staršia generácia). Niektoré školy sa teda zamerali na vzdelávacie aktivity v rámci školy v témach ako odpady a kompostovanie, ale aj na propagáciu ochrany pitnej vody pred plytvaním a znečisťovaním, iné sa snažia rozšíriť svoj ekoprojekt aj na iné základné aj materské školy formou odovzdávania svojich vedomostí pre menších. Rozbiehajú sa tvorivé dielne pre výrobu rôznych produktov z odpadových materiálov ako aj pre zviditeľnenie, zosobnenie problémov životného prostredia formou ekodivadla pre rôzne generácie.

Študenti stredných škôl sa zapojili aj do verejných aktivít našej organizácie - infostánkov v rámci infoturné v mestách na východnom Slovensku. Vyskúšali si komunikáciu s verejnosťou, robili dotazníkový prieskum, pričom prezentovali našu organizáciu.

Mnoho skupín z rôznych škôl sa dostalo na skládku odpadov v rámci exkurzie, ktorá ukázala negatívny príklad konania človeka voči prírode, ale aj na dotriedňovacie stredisko, kde mali možnosť vidieť práve ten pozitívny príklad.

V rámci ekovýchovných aktivít sme sa zaoberali témou čerpania prírodných zdrojov a dopadov produktov, našich nákupov na životné prostredie. V budúcnosti chystáme zaujímavé aktivity spojené s ekologickou stopou a ohľaduplným životným štýlom v súlade s prírodou.

V rámci projektu Jednou nohou v tráve – inovatívna zážitková ekovýchova na školách realizovaný z prostriedkov Nadačného fondu Slovak Telecom pri Nadácii Intenda sme sa zamerali na priblíženie prírody a problémov životného prostredia inovatívnou formou, prostredníctvom informačných technológií. Žiaci a študenti dostávali informácie cez prezentácie, ale aj formou interaktívnych hier alebo graficky zaujímavých výstupov napr. o recyklačných cykloch jednotlivých materiálov, interaktívnych ekokvízov a samozrejme aj ekovýchovných filmov.

Okrem vzdelávania pomocou informačných technológií žiaci nadobudli nové zručnosti pri výrobe vlastných letáčikov ako aj spracovania ekologických tém do propagačných materiálov. Súčasťou projektu sú aj grafické výstupy žiakov a študentov formou prezentácií o ich aktivitách v rámci ekoprojektov v ich škole, v meste, v obci.

Zároveň projekt ponúkol možnosti komunikácie a vytvárania vzťahov a spolupráce interaktívnym spôsobom s využitím informačných technológií. Potrvá do 15. decembra 2009.

V rámci projektu „Dajme šancu deťom, dáme šancu aj prírode“ podporeného z Fondu Hodina deťom, ktorý zriadila a spravuje Nadácia pre deti Slovenska, sme rozvíjali inovatívne ekovýchovné aktivity aj so žiakmi zo sociálne slabšieho prostredia a z rómskych rodín. Zaujímavá bola reakcia týchto skupín na jednotlivé témy týkajúce sa odpadov, mali možnosť vyjadriť svoj názor a my sme sa snažili zmeniť ich postoje k prírode k pozitívnejšiemu. Viac príležitostí a osobitnejší prístup k týmto žiakom vytvára možnosť pre zmenu našej budúcnosti.

V rámci projektu sme uskutočnili aj vikendovú akciu zameranú na komunikáciu témy odpadov pre verejnosť formou workshopov, spojenú s vychádzkou do okolitej prírody a mapovaním čiernych skládok v okolí dedinky Podhradík.

Informačné turné Priateľov Zeme – SPZ

Po „párročnej“ odmlke Priateľa Zeme – SPZ opäť zavítali do centier miest v rámci veľkého Infoturné.

V októbri sme zavítali do štyroch východoslovenských miest – Košice, Prešov, Poprad, Michalovce. Okrem širokej ponuky informačných materiálov, ukážok nádob na separovaný zber a kompostovanie, ukážok recyklovaných materiálov, sme občanom prezentovali našu novú výstavu o odpadoch – sériu dvanástich obrazových panelov, z ktorých sa mohli okoloidúci dozvedieť viac o minimalizácii, opätovnom používaní, triedenom zbere, kompostovaní ale aj recyklácii jednotlivých druhotných surovín. Aktivisti a študenti miestnych škôl oslovovali ľudí s dotazníkmi o povedomí občanov o separovanom zbere v ich meste a tiež o čítanosti reklamných letákov vhadzovaných do schránok. Výsledky prvého z dotazníkov budú spracované a zaslané jednotlivým mestám, v ktorých sa dotazník robil. Opäť sme pripomenuli aj tému vratných fliaš a prostredníctvom „nalepovacej“ ankety sme sa ľudí pýtali, či uprednostňujú vratné alebo nevratné fľaše. Je veľmi zaujímavé, že v každom meste vysoko vyhrali fľaše vratné, aj napriek tomu stále viac a viac miznú z našich obchodov. V tomto jesennom období bola aktuálna aj téma spaľovania odpadov v domácnostiach, o ktorej sme s ľuďmi hovorili a vysvetľovali im, ako si týmto môžu poškodzovať svoje zdravie.

Na jar budúceho roku sa infoturné s rovnakými témami presunie na západ a stred Slovenska.

Čo už je za nami v projekte „Viac recyklácie, menej znečistenia“?

Projekt „Viac recyklácie, menej znečistenia“ už prináša prvé výstupy.

V októbri 2009 sme ukončili výskum súčasného stavu odpadového hospodárstva na Slovensku. Zistené informácie sme využili v štúdiu s názvom „Odpady na rázcestí“ s podnadpisom „Ako zlepšiť nakladanie s odpadmi na Slovensku“. Štúdiu je pohľadom na kľúčové problémy v odpadovom hospodárstve na Slovensku i s ponúknutím konkrétnych návrhov na možné riešenia.

Zúčastnili sme sa na Konferencii o situácii v separovanom zbere v SR organizovanej MŽP SR ako prednášajúci. Zastupoval nás Branislav Moňok s príspevkom o súčasnej situácii v separovanom zbere na Slovensku. Na konferencii sa strhla búrlivá diskusia, kde sa hľadali riešenia ako zlepšiť podmienky v separovanom zbere.

Aktuálne z Centra pomoci občanom

Proces IPKZ (Integrovaná prevencia a kontrola znečistenia) ktorý vedie košícký Inšpektorát životného prostredia pre projekt rozšírenia spaľovne nebezpečných odpadov Fecupral v Prešove je stále prerušený aj po uplynutí 30 dňovej lehoty, ktorá uplynula už dva krát. O opätovnom prerušení konania sme neboli informovaní. V tomto smere podnikáme právne kroky.

Proces EIA pre spaľovňu Chemolak Smolenice stále pokračuje - začiatkom októbra sme od MŽP obdržali doplnok k Správe o hodnotení s odpoveďami na naše otázky a pripomienky. Nedozvedeli sme sa však nič konkrétne z toho, čo sme sa pýtali.

Pribudli nám dve nové kauzy – jedna sa týka vybudovania „prekladacej stanice“ pre odpady priamo v obytnej mestskej zóne Prešova, druhá rozšírenia skládky Luštek v Dubnici nad Váhom v tesnej blízkosti rieky Váh. K obojm sme podali pripomienky a čakáme na ďalšie kroky.

Spoločné aktivity projektov „Triedenie a recyklácia odpadu - súčasť nášho každodenného života“ a „Viac recyklácie, menej znečistenia“

Projekt „Triedenie a recyklácia odpadu – súčasť nášho každodenného života“ a projekt „Viac recyklácie, menej znečistenia“ mali na jeseň roku 2009 spoločne sa prelínajúce aktivity: panelovú výstavu a infoturné a celoslovenský týždeň aktivít.

Vydali sme panelovú výstavu venovanú téme odpadov. Skladá sa z 12-tich panelov, ktoré majú vzdelávací charakter. Panely sú postupne venované otázke vzniku odpadov, spaľovaniu a skládkovaniu odpadov, minimalizácii množstva odpadov a opätovnému používaniu, triedenému zberu odpadov, recyklácii odpadov celkovo, ale i vybraných druhov – kovov, skla, plastov, papiera, nápojových kartónových obalov, elektroodpadu, pneumatík, batérií, olejov; ďalej otázke kompostovania a informácií o tom, kto sú Priateľa Zeme – SPZ. Náhlady na panely sú uverejnené na našej internetovej stránke. Panelovú výstavu ponúkame na požičanie školám, obecným a mestským úradom, na verejné akcie a pod.

V októbri sa na východe Slovenska rozbehlo infoturné na témy: triedenie a recyklácia odpadu, vratné fľaše a nevhadzovanie letákov do schránok. Infostánky postupne prešli mestami Poprad, Prešov, Košice a Michalovce. Infoturné hodnotíme celkovo ako úspešné.

Projekt „Triedenie a recyklácia odpadu - súčasť nášho každodenného života“ beží úspešne ďalej

Projekt „Triedenie a recyklácia odpadu - súčasť nášho každodenného života“ podporený Recyklačným fondom sa v poslednom polroku 2009 zameriaval na prácu s odbornou ako aj so širokou verejnosťou. Za úlohu sme si zobrali zvýšiť u nich záujem o triedenie odpadov pre recykláciu.

Na západnom a strednom Slovensku sa rozbehol cyklus seminárov pre samosprávy s názvom „Triedenie a recyklácia odpadu – súčasť nášho každodenného života“. Program seminárov bol zameraný na informovanie o súčasnom stave recyklácie na Slovensku priamo od Recyklačného fondu a na ukážanie spôsobu ako správne zaviesť a rozvíjať triedený zber a zberné dvory s použitím príkladov zo slovenskej ale i zahraničnej praxe. Okrem nových informácií sme ponúkli obciam i individuálnu pomoc. Usporiadali sme zatiaľ 4 semináre s počtom účastníkov spolu 231. Ohlasy účastníkov na kvalitu ponúknutých informácií boli veľmi pozitívne, o čom svedčia i nimi vyplnené dotazníky spokojnosti. Účastníci odchádzali zo seminárov so zborníkmi. Z nášho pohľadu hodnotíme poslanstvo týchto seminárov práve v tomto, pre odpady krízovom období, za veľmi dôležité a veľmi prínosné.

Pomôžu bioodpadom dymové signály?

Dym stúpajúci zo záhrad či verejných priestranstiev, pripomínajúci S. O. S signály, každoročne upozorňuje na zlé návyky ľudí a zdravotné problémy, ktoré si spaľovaním biologického odpadu môžu privodiť.

Toxické látky, ktoré pri tom vznikajú škodia nielen životnému prostrediu, ale aj ľuďom samotným. O tom, že konajú protiprávne, nemajú páliaci občania často kráť ani potuchy.

Legislatívnych zákonov, ktoré zakazujú alebo obmedzujú spaľovanie bioodpadov je hneď niekoľko. Dôvod je jasný: pri zlom nakladaní s bioodpadom dochádza k úniku toxických látok, ktoré ľudia dýchajú. Ide pritom o nebezpečné látky ako dechty či jedovatý plyn, oxid uhoľnatý.

Projekt „Od triedenia k minimalizácii odpadu“ už ukázal prvé úspechy

Od júla tohto roku sme začali pracovať na prvých aktivitách projektu podporeného nadáciou Ekopolis s názvom „Od triedenia k minimalizácii odpadu“. Cieľmi projektu je zvýšenie povedomia verejnosti o minimalizácii odpadu, opätovnom používaní, o minimalizácii toxického znečistenia prostredníctvom výskumu toxických látok nachádzajúcich sa v materských škôlkach a pomoc komunitám s rozvojom separovania a kompostovania odpadov.

Na jeseň 2009 sme aktívne pomáhali mikroregiónu Šípok pri Partizánskom a Bielokarpatsko-trenčianskemu mikroregiónu pri Trenčíne pri hľadaní riešení na rozvoj domáceho kompostovania. Oba mikroregióny majú spolu 14 menších obcí. Výsledkom nášho spoločného úsilia bolo vypracovanie projektov pre žiadosť o dotáciu na Environmentálny fond na rok 2010 na podporu domáceho kompostovania priamo v domácnostiach umiestnením kompostérov, zapožičiavaním malých drvičov na konáre a masívnej cieľenej informačnej kampane.

Od júla 2009 sme pracovali na návrhoch optimalizácie systému nakladania s komunálnymi odpadmi pre mesto Partizánske. Aktivity sa týkali hlavne zberného dvora a systému triedeného zberu odpadu v meste. Podrobný prieskum ukázal nové možnosti ako zefektívniť dotriedňovanie a úpravu vyseparovaných odpadov, rozšíriť funkcie prevádzky Zberného dvora, ako aj ako dosiahnuť zvýšenie množstiev vyseparovaných zložiek odpadu odovzdaných na recykláciu a zlepšiť dostupnosť stanovišť kontajnerov na triedený zber pre pôvodcov odpadu. Na základe tohto prieskumu sme pre mesto vypracovali viacero návrhov a postupov, ako takéto vylepšenia dosiahnuť aj v praxi. Ďalším výstupom v tejto aktivite bolo aj vypracovanie žiadosti o nenávratné finančné prostriedky na dobudovanie technológie zberného dvora.

Proces spaľovania pritom nie je dedičstvom našich predkov. Súčasná domácnosť si mnohokrát neuvedomujú, že spaľujú bioodpad, ktorého nedokonalé horenie pod vplyvom nevhodnej vlhkosti, nízkych teplôt a nedostatku kyslíka spôsobuje namiesto horenia dymenie, ktoré domácnosti ešte viac podporujú prikladaním ďalších materiálov ako sú PET fľaše, pneumatiky či kombinované obaly tetrapak.

Dym pritom nezasahuje len miesto spaľovania, ale aj pozemky susedov, či celú obec.

Ako vidia problém Priatelia Zeme-SPZ? Branislav Moňok: „Riešenie problému stojí hlavne na obciach, ktoré by pre ľudí mali vytvárať systémy zabezpečujúce zmysluplnú náhradu za spaľovanie bioodpadu. Je to ich povinnosť. Môže to byť napr. podpora domáceho kompostovania, zavedenie zberu biologického odpadu, vybudovanie obecného kompostoviska a pod. Dôležitým krokom je však aj dostatočná informovanosť obyvateľstva a účinná kontrola dodržiavania zákonov zo strany kompetentných.“, dodáva.

Nemenej dôležitý je však aj prístup jednotlivcov, ktorí nebudú zatvárať oči pred nebezpečenstvom z pohodlnosti: „Jedným z riešení je ísť osobným príkladom, a to snahou neprodukovať zbytočný odpad, separovať ho, kompostovať biologické odpady, ale aj dodržiavať zákony.“, tvrdí projektový manažér, Branislav Moňok. Následne dodáva, že občania by sa mali zapojiť do systému nakladania s odpadmi, ktorý pre nich pripravila samospráva. Zber veľkoobjemového odpadu či jeho separovanie sú niektoré z tých, ktoré obce môžu ponúkať, je preto dôležité informovať sa či naozaj ide o samosprávu, ktorá obyvateľom pomáha, alebo ich v protizákonnom správaní podporuje. V prípade, že občan získa pocit, že jeho samospráva vo veci odpadov naozaj veľmi nepokročila, mal by o situácii upovedomiť Obecný úrad alebo poslancov obecného zastupiteľstva.

Prešľap na ministerstve je otázkou ekológie i morálky

Ministerstvo životného prostredia označuje projekt spaľovania odpadov za environmentálny skôr, ako stihlo ukončiť posudzovanie jeho vplyvu na životné prostredie. V liste ktorý ministerstvo adresovalo obci Hencovce tento nechcený zámer pochválilo a vzápätí obci navrhlo prehodnotenie svojho zamietavého stanoviska.

Zámer spoločnosti Bukocel a.s., nazvaný „Zmena palivovej základne“, je pritom stále v procese posudzovania. Projekt, v ktorom sa jedná o zmenu paliva z koksu a uhlia na drevenú štiepku a ostatný a nebezpečný odpad je zatiaľ v rukách odboru ministerstva - EIA (Environmental Impact Assessment), ktorý v rámci povinného legislatívneho procesu posudzuje jeho budúci vplyv na životné prostredie.

Bývalý riaditeľ príslušnej sekcie životného prostredia, Pavol Tehlár, však už v liste pre obec, zaslaný koncom augusta 2009, hodnotí plán veľmi pozitívne: „Zámer je veľmi dobre pripravený a obsahuje a spĺňa všetky atribúty environmentálneho projektu.“ Domnieva sa tiež, že plán zhodnocovať rôzne typy odpadov spaľovaním je významným prínosom aj z dôvodu, že do júla 2009 ukončilo v SR svoju činnosť takmer 50 skládok komunálneho odpadu. Na základe stručných hodnotení tak Tehlár dopredu odporučil projekt spaľovne, pričom dotknutú obec vyzval k prehodnoteniu svojho doterajšieho stanoviska, ako to už pred ňou urobili obce Kučín či Nižný Hrabovec.

Na zámer spoločnosti Bukocel však upozorňujú ekológovia. Aj napriek tomu že bol predčasne pochválený Ministerstvom životného prostredia, Martin Valentovič z Priateľov Zeme – SPZ upozorňuje: „Zámer neobsahuje ani základné údaje potrebné na zodpovedné posúdenie prevádzky spaľujúcej odpady.“ Nesúhlasí tak s vyjadrením bývalého úradníka ministerstva, ktorý v liste adresovanom obci hovorí o „podrobne vyjasnených podmienkach“, ktoré však ešte stále vyjasnené nie sú.

Magnetické lienky

Čo potrebujeme:

ORECHOVÉ ŠKRUPINKY, VÝKRES ALEBO NEJAKÝ KARTÓN, MAGNET, SEKUNDOVÉ LEPIDLO, DISPERZNÉ LEPIDLO, TEMPEROVÉ FARBY

Z polovice orechovej škrupiny vznikne vrchné telo chrobáka, v našom prípade lienka. Namaľujeme ho temperovými farbami rozmiešanými s disperzným lepidlom, ktoré im dodá lesk a tiež zabezpečí ich odolnosť voči oteru. Množstvo disperzného lepidla pridajte podľa uváženia. Základ namaľujeme červenou farbou, po jej zaschnutí domaľujeme hlavičku a sedem bodiek čiernou farbou. Nakoniec bielou domaľujeme oči. Ak chceme dosiahnuť vyšší lesk, je možné lienky na koniec prelakovať.

Keď už máme telo hotové, potrebujeme ešte spraviť spodok tela s nohami. Na tvrdší papier si obkreslíme obrys škrupinky, potom prikreslíme nožičky (prípadne tykadlá) a vystrihneme. Kto chce mať magnetické lienky, môže teraz nalepiť magnet doprostred papiera, najlepšie sekundovým lepidlom. Nakoniec zlepíme dokopy vrchné telo so spodným telom a lienka je hotová. Využitím prírodných materiálov môžeme aj takýmto jednoduchým spôsobom eliminovať dopady na životné prostredie.

Komu sa lienky z nejakého dôvodu nepáčia, môže zalistovať v atlase hmyzu a nechať sa inšpirovať pestrým sfarbením krovičiek iných chrobákov.

Prípravil Ján Elečko

„snažím sa uvedomovať si všetky dôsledky rôznych volieb“

Alica Bajúsová patrí k aktivistom, ktorí v našej organizácii zanechali hlbokú stopu svojim aktivizmom a entuziazmom. A nielen v našej organizácii, ale vo viacerých mimovládnych organizáciách na Slovensku. Ako košičanka sa s našou organizáciou zoznámila v Košiciach, kde začala pomáhať prácou na PC, maľovaním transparentov, výlepom plagátov. Po začatí štúdia v Bratislave sa stala našou „bratislavskou oporou“, alebo líderkou aktivistov. Zorganizovala desiatky informačných stánkov, neraz sama nosila kilá letákov so stolikom pod rukou. A nikdy nepovedala nie. Aktivisti prichádzajú a odchádzajú, Alis je však rovnako nasadená, už 8 rokov. O jej motiváciách si môžete prečítať v nasledujúcom rozhovore.

ALICE, VIEM O TEBE, ŽE SI SA V ŽIVOTE AKTÍVNE ZAPOJILA DO ČINNOSTI MNOHÝCH ORGANIZÁCIÍ. TAKŽE SA ŤA HNEĎ NA ÚVOD SPÝTAM, KDE SA V TEBE BERIE TAKÝ AKTIVIZMUS?

Začnem pekne od začiatku. Pravdou je, že prvý kontakt s mimovládnymi organizáciami, ktoré sa zaoberajú ochranou životného prostredia nastal práve spoznaním Priateľov Zeme. Práve Vašej organizácii vďačím za rozbehnutie môjho dobrovoľníctva a nájdanie zmysluplného spôsobu ako tráviť svoj voľný čas. V období adolescencie som začala viac vnímať rôzne ekologické problémy v mojom okolí a zaujímať sa o ich riešenia. V Košiciach ste boli najvýraznejšia organizácia ľudí, ktorí nie sú ľahostajní voči týmto problémom, tak som si Vás našla, prekonala svoju hanblivosť (a verte v tom období to pre mňa nebolo ľahké :)) a zaklopala som na dvere Vašej kancelárie s tým, že chcem nejakú pomoc. Veľmi rýchlo som bola zasvätená do odpadovej problematiky. Potom som odišla študovať na univerzitu do Bratislavy, kde som pri zbieraní podpisov pod petíciu za zavedenie zálohovania PET fliaš spoznala ľudí z Lesoochranárskeho zoskupenia VLK, ktorí mi prišli pomáhať. Zistila som, že na Slovensku sú síce ochranárske organizácie úzko špecializované na rôzne problematiky, ale tvoria ich ľudia z „rovnakého cesta“, ktorí sa snažia o ochranu životného prostredia pre naše budúce generácie a keď ide o vážnu vec, títo ľudia sa dokážu spojiť a navzájom si pomáhajú. Bola som teda rada, že je tu organizácia, ktorá sa stará o ochranu našich prirodzených lesov a keďže mám naše hory a lesy veľmi rada, tak som mala isté nutkanie pomáhať i v tomto smere. Začala som sa zaujímať i o témy ako obnoviteľné zdroje energie, ochrana mokradí, močiarov, biotopu pasienkových lúk, envirovýchova atď.

Tak nejak sa rozbehol ten kolotoč mojich ochranárskych aktivít a skoro každý víkend som trávila s rôznymi i rovnakými ľuďmi na rôznorodých ochranárskych akciách organizovaných združeniami CEPA, BROZ, KOZA, Jablonka, SOVS atď. Všetkým spomínaným organizáciám vďačím za to, že môj život sa stal veľmi pestrým, zmysluplným, veľmi veľa som sa naučila, získala mnoho skúseností a našla si veľa dobrých priateľov.

POLOŽÍM HNEĎ MOJU OBLÚBENÚ OTÁZKU.

PREČO POMÁHAŠ ORGANIZÁCIÁM, KTORÉ CHRÁNIA PRÍRODU A NIE NEJAKÝM ORGANIZÁCIÁM VENUJÚCIM SA NAPR. DEŤOM NA DETSKÝCH ODDELENIACH V NEMOCNICIACH ALEBO TELESNE HENDIKEPOVANÝM?

Myslím, že to bude aj tým, že každý má k niečomu bližšie. Ako som už spomínala mám veľmi rada hory, lesy, prírodu a stále ma hnevalo a hnevá, keď som sa šla prejsť do lesa a videla som tam kopec pohádzaných odpadkov, založené čierne skládky, veľké holorubné plochy, rozryté cesty ťažobnými mechanizmami atď.

Rozhodla som sa teda proti týmto problémom

bojovať a preto som sa stala aktivistkou ochranárskych združení. Možno kebyže mám osobnú skúsenosť s hendikepovanými ľuďmi napr. v rodine (čo našťastie nemám), tak by som sa viac snažila pomáhať organizáciám venujúcim sa práve takto postihnutým ľuďom. Každopádne, všetkých dobrovoľníkov hocikákej organizácii pomáhajúcich iným ľuďom, či už chorým, starým, hladujúcim, bezdomovcom, utečencom... veľmi obdivujem a ak môžem, tak i takéto organizácie aspoň trochu podporujem, hoci svoje aktívne dobrovoľníctvo si vybijám práve v ochranárskych kruhoch.

Ešte spomeniem jeden veľmi dôležitý dôvod, prečo ma oslovuje práve ochranárstvo prírody. Postupne som si uvedomila, že to ničenie nášho životného prostredia je naozaj dosť vážne. Situácia sa vyhrtila a už moja generácia si môže kľásť otázky: Budú deti našich detí vôbec môcť piť čistú nekontaminovanú vodu z potokov? Dýchať čerstvý vzduch nezasmradený výparmi zo skládok za mestom, či výfukovými plynmi z áut? Mať vôbec územie, kde sa bude dať žiť bez toho aby ich nepostihovali katastrofy ako sú povodne, či veľké suchá? Poznať čo je to prirodzený les s jeho pôvodnými obyvateľmi? Tých otázok je viacej a kebyže nebolo ochranárskych organizácií, tak kvôli smerovaniu nášho ľudstva a tempu aké sme nahodili, by odpoveď na ne bola jasná a veľmi pesimistická. Bez zdravého miesta na život je budúcnosť ľudstva veľmi neistá a trochu sa obávam toho, či tie ďalšie generácie nebudú musieť kvôli nám riešiť otázku, ako vôbec prežiť na tak zdevastovanej Zemi!

KDE VÔBEC BERIEŠ MOTIVÁCIU RÁNO VSTAŤ A ROBIŤ DAČO PRE PRÍRODU?

Ráno ako doktorandka nevstávam nejak veľmi skoro, takže moja hlavná motivácia je, že už som aj celkom vyspatá :) . Ale teraz vážne, mám už vybudované také nejaké vnútorné svedomie, ktoré mi nedovolí byť ľahostajná a snažím sa uvedomovať si všetky dôsledky rôznych volieb, ktoré v živote denno denne uskutočňujem. Tým pádom to mám jednoduché napr.: - exotickému ovociu na našich trhoch hovorím NIE a nekupujem ho praviadne, pretože by som tým nepriamo podporila leteckú dopravu a tým silné znečisťovanie ovzdušia a možno i daku spoločnosť, ktorá vyklčovala lesy, či zabrala miestnym ľuďom ich pôdu, kde vytvorila veľkú monokultúrnu plantáž, kde zamestnáva a zdiera tých miestnych ľudí kvôli pestovaniu daného ovocia atď.

Takýchto príbehov skrývajúcich sa za každou jednou vecou je veľa, snažím sa ich vidieť a keď s takým niečím nesúhlasím a nie je to pre mňa nejaká nevyhnutnosť, tak to nepodporujem.

Na druhej strane je to číre moje sebestvo, pretože mám z toho vnútorný hrejivý pocit, že som buď dáko užitočná, alebo prekonávam svoje slabosti napr. lenivosť (a idem vyniesť ten bioodpad), mlstnosť (nekúpim si ten pomaranč z Brazílie) atď.

PRI VÝBERE TÉM, KTORÝM SA CHCEŠ VENOVAŤ SA ASI ROZHODUJEŠ AJ PODĽA TOHO, ČO SA TI ZDÁ AKO VÁŽNEJŠÍ PROBLÉM. KTORÉ EKOLOGICKÉ PROBLÉMY VNÍMAŠ AKO NAJVÁŽNEJŠIE NA SLOVENSKU?

Dost' ťažko odpovedať na túto otázku. Podľa mňa všetky problémy, ktoré tu máme sú dost' vážne. Spomeniem napr.:

- zle nastavený odpadový systém- nedostatočné podporovanie triedených zberov, ešte stále nezavedené zálohovanie PET fliaš...
- skoro žiadna štátna ochrana prirodzených lesov, ničivé hospodárenie v lesoch - holoruby,
- miznúca zeleň v mestách, stavebný boom nie len v mestách, ale aj v krajine, kde sa rúbu stromy a zaberá sa poľnohospodárska pôda na výstavbu lyžiarskych stredísk, aquaparkov, kasín atď...

Tých problémov je strašne veľa a najväčšie je podľa mňa to, že to vyplýva z našej spoločnosti a politiky akú si v našej krajine volíme. Kým budú naši politici presadzovať stále ekonomické záujmy nad všetkými ostatnými a keď sa občania s tým zmieria, že tak to asi má byť- kto má peniaze, ten si môže robiť v tejto krajine hocičo, tak skončíme veľmi zle. Ale som ešte stále optimistka a verím, že sa to všetko ešte zvráti.

MYSLÍŠ, ŽE SA TI DARÍ NAPŕNAŤ ŽIVOT V DUCHU PRINCÍPOV, KTORÉ POMÁHAŠ PRESADZOVAŤ? TROCHU SA POCHVÁL. V ČOM BY SI PODĽA TEBA MOHLA BYŤ PRÍKLADOM OSTATNÝM?

Momentálne žijem vo veľkom meste, v trošku uponáhľanejšom koloťoch života, takže isto sa dá žiť ekologickejšie niekde na dedine, v nejakej z väčšej miery sebestačnej komunite ako je napr. Zaježová.

No aj v tom meste, sa dajú robiť isté ústupky voči prírode: som napr. vegetariánka, snažím sa podporovať miestnych farmárov a kupujem zväčša zeleninu a ovocie z trhu, taktiež biopotraviny a nosím si vlastnú plátenu tašku. V našom podnájme triedime odpad: sklo, plast, papier, bioodpad. Používame ekologické čistiace prostriedky...

VÍEM O TEBE, ŽE SI ŠIKOVNÁ FOTOGRAFKA. AKÁ JE TVOJA NAJOBĽÚBENEJŠIA FOTKA?

Asi nemám nejakú najobľúbenejšiu fotku, takže Ti asi ťažko odpoviem. K tejto téme doplním len toľko, že rada fotím najmä krajinu, prírodu a staré dedinky a život v nich. Hlavnou motiváciou fotiť u mňa nie je nejaký umelecký zámer (preto sa za fotografku ani nepovažujem), ale skôr je fotografia pre mňa médium prostredníctvom ktorého sa snažím ukázať iným ľuďom rôzne krásne miesta, ktoré tu na Slovensku máme, vzbudiť v nich záujem o ne a motivovať ich chodiť do tej prírody častejšie. Myslím, že človek si dokáže niečo vážiť a tým pádom aj chrániť jedine vtedy, ak má k tomu osobitný vzťah a ten si asi ťažko vybudujú poniektoré dnešné za počítačom vyrastajúce decká, ktoré do prírody skoro vôbec nechodia.

EŠTE JEDNA OSOBNÁ OTÁZKA. VYŠTUDOVALA SI PRE AKTIVISTKU MENEJ TRADIČNÚ ŠKOLU – FYZIKÁLNE INŽINIERSTVO NA FAKULTE ELEKTROTECHNIKY A INFORMATIKY. ČO ŤA VIEDLO K TAKÉMU ROZHODNUTIU?

No pôvodné ambície boli tiež tak trošku nahlodené tým mojím environmentálnym zmýšľaním – chcela som hlavne študovať obnoviteľné zdroje energie (OZE) a taktiež to bola cesta najmenšieho odporu- po mame som asi technický typ, takže fyzika a matematika mi išli stále akosi ľahšie. V priebehu štúdia som sa akosi prebrala z naivity a zistila som, že naša silne pro - jadrovo orientovaná škola seriózne štúdium obnoviteľných zdrojov veľmi neponúka. Ale našťastie som sa aspoň kúsok našla a momentálne ma aspoň čiastočne naplňa PhD. štúdium so zameraním na zlepšovanie kvality rádioterapie.

MÔŽEŠ POVEDAŤ JEDNU PRE TEBA DÔLEŽITÚ MYŠLIENKU NA ZÁVER?

Je potrebné si uvedomiť, že každá naša i tá najobyčajnejšia voľba, ktorú v našich každodenných životoch robíme vytvára a formuje našu spoločnosť. Preto, keď sa človek rozhoduje, či spraví nejaký ten kompromis voči prírode, netreba podliehať sebaklamom o bezvýznamnosti tohto rozhodnutia, pretože „Z kvapiek sa skladá more“.

Keď som sa pozerala z okna, videla som ako smetiarske auto, ktoré nám inokedy vyváža kontajnery na zmesový komunálny odpad, teraz vyváža všetky kontajnery na separovaný zber za sebou: papier, plasty, sklo. Nadobudla som presvedčenie, že všetko, čo doma práčne vyseparujem a odhodím tam, kam to patrí; potom niekto pozbiera do jedného smetiarskeho auta a odvezie na skládku. Tak preto to teda nerobím! Ako to teda v skutočnosti je? Kam ide pozbieraný vyseparovaný odpad zo smetiarskeho auta?

S touto otázkou sa stretávame pomerne často. Pri preverovaní viacerých podobných prípadov sa nám ani raz nepotvrdilo, že by dochádzalo k pravidelnému zmiešavaniu zmesového odpadu s vyseparovaným odpadom.

Je totižto pomerne častým javom, že odpadová firma používa to isté vozidlo (niekedy len podobné vozidlo) na zber zmesového odpadu a následne na zber separovaného odpadu.

Pokiaľ pri uskutočnení zvozu prechádza vozidlo stanovišťom kontajnerov a vysypa kontajnery na zmesový odpad (väčšinou šedé kovové kontajnery) a hneď potom aj kontajnery na separovaný zber (bez toho, aby medzitým odišlo), dochádza skutočne k zmiešaniu zmesového odpadu s vyseparovaným odpadom. Takáto zmes ide nevyhnutne na zneškodnenie, t. z. na skládku odpadov alebo do spaľovne. Dôvodov k takémuto počínaní môže byť viacero. V niektorých prípadoch to býva skutočnosť, že pri kontrole obsahu kontajnerov s vyseparovanými odpadmi bolo pracovníkmi odpadovej firmy zistené, že ich obsah je natoľko znečistený iným odpadom (napr. zmesovým), že už je nevhodný na následné dotriedňovanie (z ekonomického a hygienického hľadiska). Vtedy to je v poriadku.

Pokiaľ pri uskutočnení zvozu prechádza vozidlo stanovišťom kontajnerov a vysypa len kontajnery na zmesový odpad, potom odchádza a vracia sa na stanovište oveľa neskôr alebo v iný deň za účelom vysypania kontajnerov na separovaný zber odpadov, malo by to byť v poriadku.

To je prípad, že firma používa to isté auto (podobné) na zber rôznych zložiek odpadu (kontajnerov). Nezberia ich však naraz.

Najčastejšie sa na Slovensku stretávame so zberom vyseparovaných zložiek odpadu po jednotlivých druhoch tak, že sa každá zložka vhadzuje zvlášť do osobitnej nádoby. Tie sa buď postupne zbierajú v jeden deň alebo sa v jeden deň zbiera papier, nasledovný deň plasty a ďalší deň sklo.

Sú však aj prípady, že odpadové firmy zbierajú vyseparované zložky – napr. papier, plasty spolu do jedného auta a sklo zvlášť. Papier a plasty sa síce vo vozidle zmiešajú, ale putujú potom na dotriedňovacie linky, kde prebieha ich dotriedenie na jednotlivé druhy odpadov. Robia tak údajne z dôvodu znížovania nákladov na zvoz vytriedených zložiek. Vychádza sa pri tom z faktu, že napr. plasty sa aj tak musia dotriedňovať (niekedy až na 18 druhov), takže napr. papier to už veľmi neskomplicuje (triedi sa väčšinou na 2 až 4 druhy). V zahraničí je spoločný zber suchých recyklovateľných zložiek (papier, plasty, sklo, kovy, tetrapaky) bežný, používa sa však na to jedna, multizložková nádoba.

Informácie uvedené vyššie však nevyklúčujú, že vo vašom prípade dochádza zo strany zvozovej firmy naozaj k zbytočnému zmiešavaniu vytriedeného odpadu a jeho následného odvozu na skládku odpadov. Základom pre zistenie skutočnosti je dobre sledovať prácu odpadovej firmy. Ak Vám je naďalej podozrivé, že separovaný odpad sa zbiera spolu napr. aj so zmesovým odpadom, tak si o tom urobte stručný záznam, kde budete mať uvedené aj konkrétny deň, hodinu, kedy sa to stalo, kde sa to stalo a EČV zvozového auta. S týmito údajmi oslovte obecný / mestský úrad so žiadosťou o vysvetlenie. Nedajte sa odbiť odpoveďou „oslovte odpadovú firmu“. Obec / Mesto je zodpovedná za nakladanie s odpadom, a preto by Vám mali dať aj odpoveď.

Lenka Beznáková

Ekolisty boli vydané v rámci projektov „Viac recyklácie, menej znečistenia“ a „Príma - Klíma - Životný štýl“.

Priateľov Zeme - SPZ finančne podporili:

RECYKLAČNÝ FOND

PROJEKTY „VIAC RECYKLÁCIE, MENEJ ZNEČISTENIA“ A „OD TRIEDENIA K MINIMALIZÁCII ODPADU“ SÚ SPOLUFINANCOVANÉ Z FINANČNÉHO MECHANIZMU EURÓPSKEHO HOSPODÁRSKEHO SPOLOČENSTVA, NÓRSKEHO FINANČNÉHO MECHANIZMU A ŠTÁTNEHO ROZPOČTU SLOVENSKEJ REPUBLIKY.

PROJEKT „PRÍMA - KLÍMA - ŽIVOTNÝ ŠTÝL“ JE SPOLUFINANCOVANÝ Z DBU.

PROJEKT „TRIEDENIE A RECYKLÁCIA ODPADU - SÚČASŤ NÁŠHO KAŽDODENNÉHO ŽIVOTA“ FINANČNE PODPORIL RECYKLAČNÝ FOND.

Pri realizácii aktivít Priateľov Zeme - SPZ pomohli:

Ján Vozár, Lenka Rusnáková, Magdalénka Zakopalová, Maja Potočnáková, Alis Bajúsová, Monika Bortáková, Michal Činčár, Kaja Macejková, Jonathan Gresty, Ivana Barincová, Maja Matláková, Lucia Klimčáková, Marek Prypoň, Katka Oravcová, Andrea Zatoriová, Zuzana Samčíková, Ján Poluhár, Miro Šovčík, Vesna Verešová, študenti z Gymnázia Poštová Košice, študenti z: Gymnázium Šrobárová Košice, Obchodná akadémia Košice, Obchodná akadémia Prešov, Evanjelické kolegiálne gymnázium, Gymnázium D. Tatarku Poprad, ZŠ T.J. Moussona...

Mediálni partneri:

Ďakujeme Vám